

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-50-2-246-260>

ГАРАНТІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

Цицюра В.І.

GUARANTEES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF SPECIAL LEGAL REGIMES IN UKRAINE

Tsytsyura V. I.

В умовах повномасштабної збройної агресії РФ запровадження воєнного стану та необхідності протидії гібридним загрозам (тероризм, диверсії, кібератаки, інформаційні війни) ця тема набуває першочергового значення.

Особливі правові режими, такі як воєнний стан, неминуче передбачають обмеження конституційних прав і свобод громадян та розширення повноважень державних органів влади та військового командування. Саме тому вкрай важливою є розробка та ефективне функціонування системи адміністративно-правових гарантій, що забезпечуватимуть дотримання принципу верховенства права та законності, запобігання зловживанням владою та перевищенню повноважень посадовими особами, в тому числі ефективний захист прав і свобод людини в умовах дії обмежень та відновлення довіри суспільства до державних інституцій.

Дослідження цієї теми є критично важливим для формування правової держави в Україні, її євроінтеграційного курсу та відповідності європейським стандартам у сфері прав людини та публічного управління. Вивчення та вдосконалення механізмів адміністративно-правових гарантій дозволить не лише ефективно реагувати на сучасні виклики, але й закласти міцний фундамент для повоєнної відбудови та сталого розвитку країни. Це не просто перелік запобіжників, а цілісний комплекс взаємопов'язаних інструментів, спрямованих на збереження конституційного ладу, прав людини та демократичних засад в умовах надзвичайних обставин. Гарантії адміністративно-правового забезпечення не є ізольованими нормами, а становлять взаємопов'язану систему, що охоплює різні рівні: конституційні гарантії, які безпосередньо закріплені в Основному законі України (наприклад, стаття 64 Конституції України, що визначає вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені); законодавчі гарантії, що деталізуються в законах України («Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану» тощо). Ці закони встановлюють процедури запровадження, дії та скасування режимів, межі обмежень, повноваження органів та відповідальність; підзаконні гарантії, які викладені в підзаконних актах, що актуалізують законодавчі норми, розробляють механізми їх реалізації (постанови Кабінет Міністрів України, укази Президента, відомчі накази); процедурні гарантії, які гарантують чіткість та прозорість процедур прийняття рішень, оскарження, отримання публічної інформації. Вони спрямовані на запобігання свавілля з боку держави та забезпечує можливість громадян на належний захист своїх прав і свобод; судові гарантії, які гарантують право громадян на судовий захист, ефективний судовий контроль за рішеннями та діями державних органів влади, що діють в умовах особливих правових режимів; парламентські гарантії, що передбачають контроль Верховної Ради України за діяльністю органів виконавчої влади та військового командування, зокрема, через спеціальні комісії, депутатські запити, затвердження указів Президента; міжнародно-правові гарантії, що дозволяють громадянам

звертатися до міжнародних судових та квазісудових органів (наприклад, Європейського суду з прав людини) у випадку вичерпання національних засобів захисту; громадські гарантії, які передбачають особливу роль громадянського суспільства, правозахисних організацій, медіа у моніторингу дотримання прав людини та інформуванні суспільства про можливі порушення.

В умовах повномасштабної війни Україна стикається з безпрецедентними викликами, що вимагають постійного вдосконалення системи гарантій, які полягають в наступному: пошуку оптимального балансу між безпекою держави та свободою громадян. При цьому обмеження, які вводяться в умовах особливих правових режимів повинні бути виправданими та не вести до встановлення авторитарних тенденцій; адаптація держави до гібридних загроз, які полягають в розробці гарантій, які ефективно працюватимуть в умовах інформаційних війн, кібератак, гібридних операцій, де традиційні підходи можуть бути недостатніми; післявоєнне врегулювання, що полягає в необхідності перегляду та, можливо, модифікації деяких тимчасових норм, запроваджених під час воєнного стану, для забезпечення швидкого повернення до нормального функціонування суспільства; європейська інтеграція, що полягає до подальшого приведення національного законодавства та практики застосування особливих правових режимів у відповідність до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи, зокрема практики Європейського суду з прав людини.

Глибоке розуміння цих аспектів дозволить не лише ефективно реагувати на поточні виклики, але й вибудувати міцну систему адміністративно-правових гарантій, яка забезпечить стабільність, законність та захист прав людини в Україні в умовах будь-яких кризових ситуацій.

Ключові слова: особливі правові режими, воєнний стан, надзвичайний стан, зона надзвичайної екологічної ситуації, правовий режим, адміністративно-правове забезпечення, гарантії, правові гарантії, обмеження прав і свобод, національна безпека, гібридні загрози, правова держава, судовий контроль, парламентський контроль, відповідальність посадових осіб, пропорційність обмежень, євроінтеграція, післявоєнне врегулювання.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується зростаючою кількістю викликів, що вимагають від держав швидкої та ефективної відповіді. До таких викликів належать військові конфлікти, терористичні загрози, природні та техногенні катастрофи, а також гібридні агресії, що включають інформаційні війни та кібератаки. В Україні, яка з 2014 року перебуває в стані війни, а з 24 лютого 2022 року переживає повномасштабне вторгнення рф, ці виклики постали з особливою гостротою. У таких обставинах держава змушена впроваджувати особливі правові режими, до яких належать воєнний стан, надзвичайний стан, а також режими, пов'язані з проведенням антитерористичних операцій та забезпеченням національної безпеки й оборони.

Запровадження особливих правових режимів є неминучим кроком для збереження державності, територіальної цілісності та захисту населення. Однак, за своєю суттю, ці

режими передбачають суттєве обмеження конституційних прав і свобод громадян та розширення повноважень органів державної влади та військового командування. Гарантії адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів дозволяють забезпечити ефективне функціонування держави в умовах кризи, не перетворивши введені тимчасові заходи на постійне обмеження демократичних засад та не допустивши зловживань з боку державної влади. Ці гарантії є не просто нормами права, а комплексним набором механізмів, спрямованих на дотримання принципу верховенства права, захист основних свобод людини, забезпечення прозорості та підзвітності публічного управління. Їхня роль набуває особливого значення в контексті євроінтеграційного курсу України, адже відповідність європейським стандартам у сфері прав людини та публічного

адміністрування є однією з ключових умов членства в Європейському Союзі.

Таким чином, дослідження актуальності та механізмів гарантій адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів в Україні є не лише нагальною науковою проблемою, а й критично важливим практичним завданням для побудови стабільної, демократичної та правової держави в умовах воєнних загроз та післявоєнної відбудови України.

Актуальність дослідження. Гарантії адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів в Україні є надзвичайно актуальною темою з огляду на низку причин:

1) Військова агресія РФ та її наслідки. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну зумовило запровадження воєнного стану, який є особливим правовим режимом. В умовах воєнного стану значно розширюються повноваження органів державної влади та військового командування, а також обмежуються конституційні права і свободи громадян. Це створює нагальну потребу в ефективних гарантіях, що запобігатимуть зловживанням владою, забезпечуватимуть дотримання прав людини та законності.

2) Наявність тимчасово окупованих територій та районів ведення бойових дій також потребує особливих правових режимів, де питання гарантій адміністративно-правового забезпечення є критично важливими для захисту прав населення, відновлення правопорядку та притягнення до відповідальності винних у злочинах.

3) Післявоєнний період також вимагатиме запровадження певних особливих правових режимів, пов'язаних з розмінуванням, відбудовою інфраструктури, поверненням переселенців, що потребуватиме чітких адміністративно-правових механізмів та гарантій.

4) Демократичні цінності та правова держава. Будь-який особливий правовий режим, за своєю суттю, передбачає обмеження прав і свобод. Тому гарантії адміністративно-правового забезпечення є ключовими для того, щоб ці обмеження були обґрунтованими, пропорційними та тимчасовими, а також для запобігання перетворенню тимчасових обмежень на постійні.

Таким чином, актуальність теми гарантій адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів в Україні зумовлена комплексом факторів, що охоплюють питання національної безпеки, захисту прав людини, демократичного розвитку та євроінтеграції в умовах повномасштабної війни та повоєнної відбудови.

Метою роботи є комплексне науково-теоретичне та практичне дослідження системи гарантій адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів в Україні, їх сутності, видів та функціонального значення, а також розробка обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення в умовах сучасних викликів.

Стан дослідження. Аналіз наукової літератури, присвяченої гарантіям адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів, свідчить про значний інтерес до цієї проблематики як в українській, так і в зарубіжній науці. Це зумовлено зростанням кількості викликів і загроз сучасності, що вимагають від держав ефективних механізмів реагування, при цьому не порушуючи фундаментальні права та свободи людини. Питання поняття «правові гарантії» знайшли своє відображення у працях В. Макарчук (2022) [3], Б. Бабій (1983) [4], О. Мазур (2017) [5], І. Когутич (2017) [7], О. Фрицький (2003) [6], Т. Пługатар (2018) [8]. В свою чергу поняття «адміністративно-правові гарантії» аналізуються та висвітлюються у

працях В. Авер'янова (2007) [9], О. Наливайко (2001) [12], Е. Олефіренко (2006) [11], І. Іерусалімова (2007) [10]. Питання класифікації гарантій прав і свобод громадян були висвітлені у працях Д. Іщука (2020) [17], В. Дожанина (2015) [18], О. Скакун (2010) [19], М. Войнарівського (2014) [20]. Окремі аспекти щодо теми дослідження містяться в спеціальному законодавстві, що регулює питання особливих правових режимів [13], [14], [21], зокрема актів міжнародного характеру [15], [16].

Огляд літератури свідчить, що тема гарантій адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів є добре розробленою в українській юридичній науці. Однак, постійні зміни у соціально-політичній ситуації, поява нових видів загроз та розвиток міжнародного права вимагають подальших досліджень. Актуальними залишаються питання адаптації законодавства до динамічно змінюваних умов сучасних конфліктів, ефективності механізмів судового та громадського контролю в умовах масштабних обмежень, розробки дієвих адміністративно-правових інструментів для відновлення правопорядку та функціонування держави після завершення дії особливих режимів, а також зміцнення міжнародного співробітництва у сфері протидії загрозам та захисту прав людини.

Таким чином, наукові дослідження у цій сфері залишаються динамічними та необхідними для забезпечення сталого розвитку правової держави в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «гарантії» є одним із фундаментальних у правовій науці, особливо коли йдеться про права людини, законність та правопорядок. Воно має міжгалузевий характер, проте кожен розділ права може наповнювати його своєю специфікою.

У словниках містяться такі значення слова гарантія: 1) запорука виконання зобов'язань, здійснення прав [1, с. 173]; 2) надання або створення матеріальних засобів; охорону чого-небудь від небезпеки, гарантування чогось [2, с. 42]. В науковій літературі під терміном «гарантії» розуміють конкретні засоби, які дозволяють реалізовувати певну дію. При цьому держава гарантує умови для того, щоб людина могла користуватися своїми правами та свободами, а державні органи влади – реалізовувати повноваження [3].

Поняття «правові гарантії» є одним з ключових у юриспруденції та означає сукупність засобів, умов і механізмів, встановлених законодавством, які забезпечують реалізацію, охорону та захист прав і свобод людини, а також законності та правопорядку в суспільстві. В словнику термін «правові гарантії» отримав наступне визначення: закріплені в юридичних нормах правові засоби, що безпосередньо спрямовані на забезпечення правомірної поведінки учасників будь-яких суспільних відносин [4, с. 132]. Подібне визначення гарантій використовує О. Мазур, зазначаючи, що вони включають усі чинники та фактори, які стосуються забезпечення безперешкодної реалізації прав та свобод і законних інтересів громадян, а також усунення причин та умов їх порушень [5, с. 129]. О. Фрицький правові гарантії розглядає як надання державою юридичної загальнообов'язковості умовам, що необхідні людині для можливості користуватися особистими правами та свободами [6, с. 177]. Окремі науковці розглядають їх як широку правову категорію, яка спрямована на реалізацію та захист прав та свобод особи [7, 102–107]. Правові гарантії на їх думку є спеціальними, які втілюються державою та є безпосереднім обов'язком держави. Т. Плугатар зазначає, що їх завданням є створення державою засобів, що

спрямовані на реалізацію та захист прав та свобод громадян [8, с. 81].

У широкому сенсі, правові гарантії – це сукупність умов, засобів, методів та механізмів, що забезпечують реалізацію, охорону та захист прав і свобод суб'єктів права. Вони створюють необхідні умови, щоб суб'єкти права могли реально користуватися своїми правами та свободами, а не тільки мати їх формально закріпленими та слугують інструментом для охорони прав від порушень та для їх захисту у випадку таких порушень. Це включає можливість звернення до суду, отримання правової допомоги, відшкодування шкоди тощо. Крім цього правові гарантії сприяють дотриманню правових норм усіма суб'єктами правовідносин, запобігають правопорушенням та забезпечують відповідальність за їх вчинення, а держава зобов'язана створювати та підтримувати систему правових гарантії, адже це є її функцією як правової держави.

Отже, правові гарантії – це розгалужена система правових норм, принципів та інститутів, яка є фундаментом правової держави і має на меті забезпечити ефективну реалізацію, охорону та захист прав і свобод людини та громадянина, а також стабільність і дотримання законності в суспільстві.

Поняття адміністративно-правові гарантії є частиною загальної системи правових гарантії і стосується сфери публічного управління. Вони являють собою сукупність встановлених адміністративним правом засобів, умов та механізмів, які забезпечують реалізацію, охорону та захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у взаємовідносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування), а також ефективного функціонування цих органів. В наукових колах поняття адміністративно-правові гарантії трактують по-різному. Наприклад, В. Авер'янов адміністративно-правові гарантії

прав та свобод громадян розглядає через комплекс засобів, які забезпечують повноту, стійкість та стабільність прав та свобод громадян у сфері державного управління. [9]. І. Ієрусалімова адміністративно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини розглядає через передбачені законом засоби, які охороняють та захищають права громадян, припиняють порушення та надають можливості щодо їх поновлення [10]. Е. Олефіренко вважає, що адміністративно-правові гарантії прав і свобод людини є самостійною сукупністю елементів, які закріплені в нормах адміністративного права, які становлять собою визначену державою здатність мати і реалізовувати права. Такий підхід підкреслює нормативно-правове закріплення цих гарантії [11]. О. Наливайко розглядає їх як напрям діяльності державних органів та місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян із забезпечення прав та свобод людини для правомірної їх реалізації та захисту [12, с. 22]. При цьому більшість українських науковців адміністративного права погоджуються, що адміністративно-правові гарантії – це сукупність засобів, методів та умов, закріплених нормами адміністративного права, які забезпечують реалізацію, охорону та захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері публічного управління, а також законність та ефективність діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

Таким чином, у наукових колах України адміністративно-правові гарантії визначаються як важливий інструмент забезпечення верховенства права та захисту прав людини у відносинах з державою, що знаходить своє відображення як у теоретичних розробках, так і в практиці правозастосування.

Гарантії адміністративно-правового забезпечення не є ізольованими нормами, а

становлять взаємопов'язану систему, що охоплює різні рівні: конституційні гарантії, які безпосередньо закріплені в Основному законі України (наприклад, стаття 64 Конституції України, що визначає вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені)[13]; законодавчі гарантії, що деталізуються в законах України («Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану» тощо). Ці закони встановлюють процедури запровадження, дії та скасування режимів, межі обмежень, повноваження державних органів влади та відповідальність; підзаконні гарантії, які викладені в підзаконних актах, які актуалізують законодавчі норми, розробляють механізми їх реалізації (постанови Кабінет Міністрів України, укази Президента, відомчі накази); процедурні гарантії, які гарантують чіткість та прозорість процедур прийняття рішень, оскарження, отримання інформації. Вони спрямовані на запобігання свавілля з боку держави та забезпечує можливість громадян на належний захист своїх прав і свобод; судові гарантії, які гарантують право громадян на судовий захист, ефективний судовий контроль за рішеннями та діями органів влади, що діють в особливих режимах; парламентські гарантії, що передбачають контроль Верховної Ради України за діяльністю органів виконавчої влади та військового командування, зокрема, через спеціальні комісії, депутатські запити, затвердження указів Президента; міжнародно-правові гарантії, що дозволяють громадянам звертатися до міжнародних судових та квазісудових органів (наприклад, Європейського суду з прав людини) у випадку вичерпання національних засобів захисту; громадські гарантії, які передбачають особливу роль громадянського суспільства, правозахисних організацій, медіа у моніторингу дотримання прав людини та

інформуванні суспільства про можливі порушення.

Особливістю адміністративно-правових гарантій особливих правових режимів в Україні є їхній подвійний характер: з одного боку, вони покликані забезпечити ефективне функціонування держави в умовах кризи (безпекової, екологічної тощо), а з іншого – максимально зберегти та захистити права та свободи людини та громадянина в умовах значних обмежень.

Згідно з Конституцією України [13] та відповідними законами, до особливих правових режимів належать, зокрема: воєнний стан; надзвичайний стан; правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації. Крім цього до них також потрібно віднести стан війни, хоча формально не вводився в Україні, але концептуально існує як правовий режим, що визначається оголошенням війни. Також до особливих правових режимів потрібно віднести тимчасово окуповані території [14].

Основними особливостями адміністративно-правових гарантій в умовах особливих правових режимів є: 1) можливість держави тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Міжнародні договори, такі як Європейська конвенція з прав людини [15] та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [16], передбачають можливість відступу від деяких зобов'язань під час війни або іншої надзвичайної ситуації, що загрожує життю нації. Проте, ці відступи не є безмежними, мають бути чітко визначені законом та бути пропорційними загрозі. Важливо також зазначити, що Конституція України (ст. 64) містить перелік прав і свобод, які не можуть бути обмежені навіть в умовах особливих правових режимів (наприклад, право на життя, повага до гідності, право на

невтручання в особисте життя, свобода думки і совісті, право на недискримінацію тощо), що є фундаментальною гарантією; 2) відбувається значна централізація управлінських функцій, розширення повноважень військових адміністрацій, органів правопорядку, що створює підвищений ризик зловживань з боку держави; 3) вводяться додаткові адміністративні заходи, такі як комендантська година, особливий режим в'їзду/виїзду, перевірка документів, заборона масових зібрань, примусове відчуження майна тощо; 4) принцип судового контролю за діями органів державної влади в цілому зберігається. Особа має право оскаржити незаконні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, які діяли в умовах особливого режиму до суду; 5) за порушення встановлених обмежень та вимог особливого правового режиму передбачається посилене адміністративна та/або кримінальна відповідальність. При цьому, гарантії захисту прав передбачають і посилену відповідальність посадових осіб за зловживання владою або перевищення повноважень в умовах особливого правового режиму; 6) органи прокуратури та інші правоохоронні органи здійснюють посилений нагляд за дотриманням законності органами публічної адміністрації, що діють в умовах особливого режиму; 7) право на відшкодування шкоди, яка заподіяна незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних органів влади та місцевого самоврядування, в тому числі в умовах особливих правових режимів (наприклад, примусове відчуження майна з наступним відшкодуванням).

Навіть в умовах особливих правових режимів, держава не звільняється від обов'язку дотримуватися прав людини. Навпаки, саме в такі періоди необхідність у надійних гарантіях стає ще більш гострою.

Гарантії дотримання прав і свобод в умовах особливих правових режимів є не просто правовою нормою, а барометром демократичності та цивілізованості держави, її здатності забезпечувати баланс між безпекою та свободою, а також захищати своїх громадян навіть у найскладніші часи.

Отже, адміністративно-правові гарантії особливих правових режимів в Україні – це складний комплекс заходів, що балансують між необхідністю забезпечення безпеки та ефективності управління в кризових ситуаціях, та фундаментальною потребою захисту прав і свобод людини, навіть в умовах значних викликів.

Д. Іщук гарантії реалізації адміністративно-правового статусу державних органів влади за наступними критеріями: за сферою впливу: на юридичні, економічні, соціальні, ідеологічні, політичні та інші; за специфікою правового статусу: на гарантії, які забезпечують реалізацію статусу публічного службовця, гарантії, що забезпечують реалізацію правового статусу, закріпленого за конкретною посадою публічної служби; за напрямом впливу на посадову особу: позитивні, які створюють сприятливі умови для якісної та ефективної діяльності посадової особи; негативні, які можуть породити негативні наслідки для посадової особи, якщо вона буде неякісно, неефективно чи протиправно буде здійснювати свою діяльність [17, с. 327]. В. Довжанин класифікує гарантії адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції на: загальні (економічні, політичні, ідеологічні, соціальні) та спеціальні або юридичні гарантії. В свою чергу, юридичні гарантії було поділено на: нормативні, інституційно-організаційні та організаційно-правові гарантії. [18, с. 99-100]. О. Скакун пропонує розрізняти юридичні гарантії прав і свобод людини за критерієм:

форм забезпечення (гарантії реалізації, охорони та захисту) [19, с. 75], юридичні гарантії правової законності на – юридичні умови, правові способи та організаційно-правові засоби [19, с. 497]. М. Войнарівський для класифікації господарсько-правових гарантій у системі правових гарантій обрав: 1) критерій функціонального призначення (гарантії реалізації, охорони, захисту та відновлення суб'єктивних прав та законних інтересів); 2) критерій типу правових норм-гарантій (матеріально-правові та процесуально-правові гарантії); 3) «за критерієм учасника господарських правовідносин, право якого гарантується, на: гарантії прав суб'єктів господарювання, споживачів, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадян та організацій, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності» [20, с. 7]

Класифікація адміністративно-правових гарантій особливих правових режимів в Україні має свою специфіку, обумовлену тим, що ці режими вводяться в умовах підвищеної загрози та передбачають значні обмеження прав і свобод. Проте, навіть у таких умовах, держава зобов'язана забезпечити мінімальний рівень гарантій, щоб запобігти свавілля та захистити основні права.

I. За сферою дії / характером обмежень можна виділити:

1) Гарантії неможливості обмеження окремих прав, які є фундаментальними, що впливають зі статті 64 Конституції України [13].

2) Гарантії законності встановлення та дії особливого правового режиму, що передбачають чітке дотримання органами державної влади конституційної та законодавчої процедури введення особливого режиму (наприклад, видання відповідного

указу Президента, затвердження його Верховною Радою України).

3) Гарантії визначеності тимчасових обмежень прав і свобод, що передбачає законодавче встановлення вичерпного переліку можливих обмежень, їхніх меж та строку дії, а також недопустимість невизначених або надмірних обмежень.

4) Гарантії публічності, що передбачають обов'язкове негайне оприлюднення рішення про введення особливого правового режиму та переліку застосованих обмежень прав і свобод.

II. За характером захисного механізму:

Процедурні (процесуальні) гарантії, що визначають порядок взаємодії особи з органами публічної адміністрації в умовах особливого режиму, а саме:

Право на судовий захист (збереження, хоча й з можливими особливостями (скорочені строки, специфічна підсудність), права на оскарження до адміністративного суду рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, прийнятих в умовах особливого режиму);

Право на адміністративне оскарження, що передбачає можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб до вищих органів або їх керівників.

Право на звернення, що забезпечує збереження права громадян звертатися з пропозиціями, заявами, скаргами до органів публічної адміністрації.

Гарантії дотримання процесуальних строків, що забезпечують громадянам можливість реалізації прав протягом встановлених (навіть скорочених) періодів.

Право на правову допомогу, що забезпечує збереження доступу до адвокатської допомоги навіть в умовах обмежень.

Презумпція невинуватості зберігається у повному обсязі в кримінальному та адміністративному провадженні.

Організаційні гарантії забезпечуються структурою та функціонуванням державних органів, а саме забезпечення функціонування поліції, прокуратури, органів безпеки, інших органів влади та місцевого самоврядування, чітке розмежування їх повноважень; збереження (в максимально можливих межах) контрольних функцій Верховної Ради України за дотриманням законності в умовах особливих режимів та діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Матеріальні (компенсаційні) гарантії, які гарантують можливості громадян на отримання правової допомоги, компенсації шкоди, завданої незаконними діями або бездіяльністю державних органів чи посадових осіб.

Соціальні гарантії, які забезпечують збереження основних соціальних гарантій для населення, особливо вразливих груп.

Гарантії відповідальності, які гарантують відповідальність посадових осіб за перевищення повноважень, зловживання владою, порушення прав громадян в умовах особливих режимів. Це є ключовим стримуючим фактором. Крім цього в умовах особливих правових режимів державою можуть бути встановлені спрощені процедури розгляду справ про адміністративні правопорушення, але з обов'язковим дотриманням прав особи на захист.

Інші види гарантій (міжнародно-правовий контроль, що дозволяє громадянам звертатися до міжнародних судових та квазісудових органів (наприклад, Європейського суду з прав людини) у випадку вичерпання національних засобів захисту; громадський контроль, зокрема, діяльність правозахисних організацій, засобів масової інформації, активність громадянського суспільства у моніторингу дотримання прав людини є важливою гарантією від зловживань та порушень).

III. За моментом дії:

попереджувальні (превентивні) гарантії, які спрямовані на запобігання порушенням прав (система внутрішнього контролю в органах влади; антикорупційні заходи; обов'язкове проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів);

відновлювальні (компенсаційні) гарантії, що спрямовані на відновлення порушених прав та відшкодування завданої шкоди (право на оскарження та скасування незаконного акту; право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди; право на відновлення на посаді);

каральні (репресивні) гарантії, що забезпечуються притягненням винних у порушенні прав до юридичної відповідальності.

Вдосконалення системи гарантій адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини є безперервним процесом, що вимагає постійного аналізу, адаптації та впровадження нових підходів. Зважаючи на поточний контекст (повномасштабна війна, євроінтеграційні процеси, реформи), пропонуються наступні пропозиції та рекомендації:

1) подальше впровадження та посилення Закону України «Про адміністративну процедуру» [21] (розробка та затвердження підзаконних актів, що деталізують застосування Закону; створення механізмів постійного моніторингу застосування Закону, збору зворотного зв'язку від громадян та бізнесу, а також аналізу судової практики для виявлення прогавин та необхідності подальших уточнень чи змін). Ці проблеми загострилися в умовах повномасштабної тому держава змушена вживати заходи, які обмежують певні права (наприклад, свобода пересування, право на мирні зібрання). Проблемою є саме забезпечення пропорційності та обґрунтованості таких

обмежень, щоб вони не перевищували необхідності;

2) посилення ефективності адміністративного судочинства. При цьому однією з найгостріших проблем є саме невиконання або затягування виконання рішень адміністративних судів органами влади. Це підриває довіру до судової системи та держави в цілому. При цьому механізми примусового виконання є недостатньо ефективними, а відповідальність за невиконання малоефективною;

3) подальший розвиток інститутів позасудового захисту та контролю. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини виконує важливу функцію, але його повноваження часто обмежуються рекомендаціями, а не обов'язковими до виконання приписами, що знижує ефективність реагування на порушення. При цьому інші позасудові спеціалізовані інститути в Україні є недостатньо розвинені (наприклад, податковий омбудсмен, регуляторні омбудсмени);

4) врахування міжнародних стандартів та практики Європейського суду з прав людини в умовах особливих правових режимів, а саме, використовувати практику Європейського суду з прав людини щодо застосування статті 15 Конвенції з прав людини [15] (відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації) для правильної оцінки та застосування обмежень прав.

Висновки. Дослідження порушеної теми дозволяє зробити низку важливих висновків, які підкреслюють її актуальність та значущість для правової держави. Особливі правові режими, хоча і є вимушеним та необхідним інструментом для подолання кризових ситуацій, несуть у собі потенційні ризики зловживання владою та порушення прав та свобод людини. Тому ефективна система гарантій адміністративно-правового

забезпечення є не просто бажаною, а життєво необхідною.

По-перше, правова природа особливих правових режимів вимагає чіткого законодавчого регулювання. Це означає, що порядок їх запровадження, функціонування та припинення, а також межі обмежень прав і свобод мають бути детально визначені законом. Будь-які двозначності чи прогалини в законодавстві створюють простір для суб'єктивного тлумачення та зловживань. Це особливо стосується підзаконних нормативно-правових актів, які не повинні виходити за межі закону та обмежувати права більше, ніж це передбачено основним законодавством.

По-друге, адміністративно-правові гарантії є ключовим елементом у забезпеченні балансу між необхідністю ефективного реагування на загрози та захистом прав і свобод людини. Ці гарантії охоплюють широкий спектр механізмів, а саме від чіткого визначення повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, які діють в умовах особливого режиму, до процедурної прозорості та підзвітності їх дій. Важливою є також наявність ефективних механізмів контролю – парламентського, прокурорського, судового та громадського, – які дозволяють перевіряти законність та обґрунтованість вжитих заходів.

По-третє, судовий контроль відіграє вирішальну роль у системі гарантій. Саме суди є тим незалежним арбітром, який може перевірити відповідність дій суб'єктів владних повноважень законодавству, захистити порушені права та свободи, а також забезпечити притягнення до відповідальності винних у зловживаннях. Доступність до правосуддя, швидкість розгляду справ та можливість оскарження рішень та дій органів влади є фундаментальними для реалізації цієї гарантії.

По-четверте, відповідальність посадових осіб за порушення законодавства в умовах особливих правових режимів є невід'ємною частиною ефективної системи гарантій. Без невідворотності юридичної відповідальності за перевищення повноважень, бездіяльність або інші протиправні дії, всі інші гарантії можуть виявитися неефективними. Це стосується як адміністративної, так і кримінальної відповідальності.

По-п'яте, інформування суспільства та парламентський і громадський контроль є важливими неформальними, але дуже ефективними гарантіями. Прозорість інформації про запровадження та дію особливого режиму, роз'яснення обмежень та прав громадян, а також можливість вільного висловлювання думки та критики дій влади сприяють зменшенню напруги, підвищенню довіри та запобіганню необґрунтованим обмеженням.

Нарешті, досвід України, особливо в умовах повномасштабної війни, наочно демонструє, що ефективне адміністративно-правове забезпечення особливих правових режимів, підкріплене міцними гарантіями, є запорукою стійкості держави та її здатності захищати своїх громадян, навіть у найскладніших обставинах. При цьому постійне вдосконалення законодавства, імплементація міжнародних стандартів та зміцнення механізмів контролю є безперервним процесом, який має на меті створити та підтримувати систему гарантій, здатну ефективно реагувати на загрози, мінімізуючи при цьому ризики для демократичних цінностей та прав і свобод людини.

Таким чином, гарантії адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів – це складна, багатокomпонентна система, яка вимагає постійної уваги, а її вдосконалення є постійним процесом, який набуває особливої актуальності в умовах триваючої повномасштабної агресії з метою

необхідності балансування між національною безпекою та дотриманням прав і свобод людини. При цьому цей процес має охоплювати як законодавчі зміни, так і практичні заходи, спрямовані на посилення механізмів захисту прав і свобод людини.

Основні напрямки удосконалення можна згрупувати наступним чином:

1. Законодавче удосконалення:

- незважаючи на статтю 64 Конституції України, яка перелічує права, що не можуть бути обмежені, необхідно деталізувати у чинному законодавстві, які саме аспекти інших прав можуть бути обмежені і якою мірою, щоб уникнути надмірного чи довільного застосування, зокрема, стосовно свободи пересування чи права на мирні зібрання;

- повне впровадження у національне законодавство положень міжнародних договорів з прав людини (зокрема, Європейської конвенції з прав людини) щодо відступів від зобов'язань в умовах надзвичайних ситуацій. Це включає принцип пропорційності та необхідності, а також обов'язок повідомляти міжнародні організації про такі відступи;

- розгляд можливості розширення повноважень Верховної Ради України щодо контролю за діями державних органів влади під час дії особливих правових режимів, включно з регулярними звітами та можливостями проведення парламентських слухань;

- перегляд чинних норм щодо адміністративної та кримінальної відповідальності посадових осіб за неправомірні дії або перевищення повноважень в умовах особливих правових режимів, з метою забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності та покарання винних осіб;

- чітке визначення процедури та умов відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок неправомірних

дій державних органів влади чи їх посадових осіб під час дії особливих правових режимів.

2. Інституційне та процедурне удосконалення:

- посилення ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, зокрема, надання йому додаткових ресурсів та повноважень для моніторингу дотримання прав і свобод людини в умовах особливих правових режимів, включно з безперешкодним доступом до будь-яких місць несвободи та документації, а також забезпечення механізмів оперативного реагування на порушення прав людини та співпраці з правоохоронними органами для їх усунення;

- забезпечення ефективності судового контролю, зокрема, розробка та впровадження спеціальних, прискорених судових процедур для розгляду справ, що стосуються оскарження дій та рішень державних органів влади в умовах особливих правових режимів, з дотриманням принципу змагальності та публічності; розгляд можливості створення спеціалізованих складів суддів або підвищення кваліфікації суддів у питаннях застосування законодавства про особливі правові режими та міжнародного гуманітарного права; подолання перешкод для доступу громадян до суду в умовах бойових дій або окупації, можливо, через використання дистанційних технологій або створення тимчасових судових інстанцій; створення ефективних механізмів виконання судових рішень;

- забезпечення регулярного та вичерпного інформування населення про дію особливих правових режимів, їхній зміст, обмеження та права громадян. Це може включати створення спеціальних інформаційних ресурсів, гарячих ліній;

- залучення інститутів громадянського суспільства до моніторингу дотримання прав людини та оцінки ефективності застосування особливих правових режимів.

3. Міжнародна співпраця:

- активна співпраця з міжнародними організаціями, зокрема, продовження та посилення співпраці з Радою Європи, Організації об'єднаних націй та іншими міжнародними організаціями з питань прав людини, обмін досвідом та отримання технічної допомоги для удосконалення національного законодавства;

- документування порушень, зокрема, систематичне документування всіх випадків порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, що відбувається під час дії особливих правових режимів для подальшого притягнення винних до відповідальності на національному та міжнародному рівнях.

Водночас, удосконалення гарантій адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів є динамічним процесом, що вимагає постійної адаптації до мінливих обставин. Воно має базуватися на принципах верховенства права, пропорційності, необхідності та поваги до людської гідності, забезпечуючи ефективний баланс між безпекою держави та захистом прав її громадян.

Література:

1. Бусел В.Т. (2003) Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун. 1440 с.
2. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. Київ: Аконіт. 2000. Т. 2. 912 с.
3. Макачук В.В. (2022) Гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони науково виробничий журнал Держави та регіони. Серія: Право. № 2 (76). С. 29-33.
4. Бабій Б.М., Бурчак Ф.Г., Корецький В.М., Цветков В.В. (1983) Юридичний словник. Київ: УРЕ. 872 с.
5. Мазур О.В. (2017) Засоби забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного: поняття і система. Науковий часопис Національної

академії прокуратури України. № 4(16). С. 128-135.

6. Фрицький О.Ф. (2003) Конституційне право України Київ: Юрінком Інтер. 536 с.

7. Когутич І.І. (2017) Сутність і зміст адміністративно-правових гарантій нотаріальної діяльності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. № 6. Т. 3. С. 102–107.

8. Плугатар Т.А. (2018) Питання інтеграції громадського та відомчого контролю за дотриманням прав і свобод громадян Національною поліцією України. Наука і правоохоронна діяльність. № 4. С. 80–91.

9. Авер'янов В.Б., Бояринцева М.А., Кресіна І.А. (2007) Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту. Київ: Наукова думка. 588 с.

10. Ієрусалімова І.О., Павлик П.М., Удовенко Ж.В. (2007) Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина: навчальний посібник. Київ: Знання. 223 с.

11. Олефіренко Е.О. (2006) Адміністративно-правові гарантії реалізації прав і свобод громадян: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь. 20 с.

12. Наливайко О.І. (2001) Правовий захист людини як предмет дослідження загальної теорії права. держава та право: Збірник наукових праць. Випуск 12. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. С. 22.

13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14.07.2025)

14. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-VII#Text> (дата звернення 14.07.2025)

15. Європейська конвенція з прав людини: Закон України від 17.07.1997 №475/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 14.07.2025)

16. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Генеральна асамблея ООН від 16.12.1966 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

(дата звернення 14.07.2025)

17. Іщук Д.О. (2020) Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу Національного анти-корупційного бюро України. Порівняльно-аналітичне право. № 1. С. 324–327

18. Дожанин В.М. (2015) Класифікація гарантій адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції. Visegrad Journal on Human Rights. No 1. С. 98-106

19. Скакун О.Ф. (2010) Теорія права і держави: підручник. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ. 520 с

20. Войнарівський М.М. (2014) Гарантії прав та законних інтересів суб'єктів господарювання при застосуванні адміністративно-господарських санкцій: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса. 22 с.

21. Про адміністративну процедуру: Закон України від 24.08.2023 №3354-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення 14.07.2025)

Reference:

1. Busel V.T. (2003) Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. Kyiv; Irpin: Perun. 1440 s.

2. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 4 t. Kyiv: Akonit. 2000. T. 2. 912 s.

3. Makarchuk V.V. (2022) Harantii diialnosti pravookhoronnykh orhaniv yak subiektiv formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi natsionalnoi bezpeky ta oborony naukovy vyrobnychy zhurnal Derzhavy ta rehiony. Serii: Pravo. № 2 (76). S. 29-33.

4. Babii B.M., Burchak F.H., Koretskyi V.M., Tsvetkov V.V. (1983) Yurydychnyi slovnyk. Kyiv: URE. 872 s.

5. Mazur O.V. (2017) Zasoby zabezpechennia prav ta zakonnykh interesiv pidozriuvano: poniattia i systema. Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. № 4(16). S. 128-135.

6. Frytskyi O.F. (2003) Konstytutsiine pravo Ukrainy Kyiv: Yurinkom Inter. 536 s.

7. Kohutych I.I. (2017) Sutnist i zmist administratyvno-pravovykh harantii notarialnoi diialnosti. Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii. № 6. T. 3. S. 102–107.

8. Pluhatar T.A. (2018) Pytannia intehtatsii hromadskoho ta vidomchoho kontroliu za dotrymanniam prav i svobod hromadian Natsionalnoïu politysiieiu Ukrainy. Nauka i pravookhoronna diialnist. № 4. S. 80–91.

9. Averianov V.B., Boiaryntseva M.A., Kresina I.A. (2007) Prava hromadian u sferi vykonavchoï vlady: administratyvno-pravove zabezpechennia realizatsii ta zakhystu. Kyiv: Naukova dumka. 588 s.

10. Iierusalimova I.O., Pavlyk P.M., Udovenko Zh.V. (2007) Administratyvno-pravove zabezpechennia prav i svobod liudyny ta hromadianyna: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Znannia. 223 s.

11. Olefirenko E.O. (2006) Administratyvno-pravovi harantii realizatsii prav i svobod hromadian: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.07. Natsionalna akademiia derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. Irpin. 20 s.

12. Nalyvaiko O.I. (2001) Pravovyi zakhyst liudyny yak predmet doslidzhennia zahalnoi teorii prava. derzhava ta pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 12. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. S. 22.

13. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia 14.07.2025)

14. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-VII#Text> (data zvernennia 14.07.2025)

15. Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 17.07.1997 №475/97-VR URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (data zvernennia 14.07.2025)

16. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava: Heneralna asambleia OON vid 16.12.1966 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (data zvernennia 14.07.2025)

17. Ishchuk D.O. (2020) Harantii realizatsii administratyvno-pravovoho statusu Natsionalnoho anty-koruptsiinoho biuro Ukrainy. Porivnialno-analitychne pravo. № 1. S. 324–327

18. Dozhany V.M. (2015) Klasyfikatsiia harantii administratyvno-pravovoho zabezpechennia prav i svobod hromadian u sferi zapobihannia ta protyidii koruptsii. Visegrad Journal on Human Rights. No 1. S. 98-106

19. Skakun O.F. (2010) Teoriia prava i derzhavy: pidruchnyk. Kyiv: Alerta; KNT; TsUL. 520 s

20. Voinarivskyi M.M. (2014) Harantii prav ta zakonnykh interesiv sub'ektiv hospodariuvannia pry zastosuvanni administratyvno-hospodarskykh sanktsii: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Odesa. 22 s.

21. Pro administratyvnu protseduru: Zakon Ukrainy vid 24.08.2023 №3354-IKh URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (data zvernennia 14.07.2025)

Tsytsyura V. Guarantees of administrative and legal support of special legal regimes in Ukraine. – Article.

In the context of the full-scale armed aggression of the russian federation, the introduction of martial law and the need to counter hybrid threats (terrorism, sabotage, cyber attacks, information wars), this topic is of paramount importance.

Special legal regimes, such as martial law, inevitably involve restrictions on the constitutional rights and freedoms of citizens and the expansion of powers of state authorities and military command. That is why it is extremely important to develop and effectively operate a system of administrative and legal guarantees that is to ensure compliance with the rule of law and legality, prevent abuse of power and abuse of authority by officials, including effective protection of human rights and freedoms under restrictions and restoration of public confidence in state institutions.

The study of this topic is critically important for the formation of the rule of law in Ukraine, its European integration course and compliance with European standards in the field of human rights and public administration. Studying and improving the mechanisms of administrative and legal guarantees will not only allow us to respond effectively to current challenges but also lay a solid foundation for post-war

reconstruction and sustainable development of the country. This is not just a list of guarantees, but a comprehensive set of interrelated instruments aimed at preserving constitutional order, human rights and democratic principles in emergency circumstances.

The guarantees of administrative and legal support are not isolated norms, but constitute an interconnected system covering different levels:

constitutional guarantees directly enshrined in the Constitution of Ukraine (for example, Article 64 of the Constitution of Ukraine, which defines an exhaustive list of rights that cannot be restricted);

legislative guarantees detailed in the laws of Ukraine (On the Legal Regime of Martial Law, On the Legal Regime of the State of Emergency, etc.) These laws establish the procedures for introducing, maintaining and cancelling martial law, the limits of restrictions, the powers of the authorities and liability;

subordinate legislation guarantees, which are set out in bylaws that update legislative norms and develop mechanisms for their implementation (resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, presidential decrees, departmental orders);

procedural guarantees, which guarantee clarity and transparency of decision-making, appeal, and public information procedures. They are aimed at preventing arbitrariness on the part of the state and ensuring that citizens have the opportunity to properly protect their rights and freedoms;

judicial guarantees, which guarantee the right of citizens to judicial protection, effective judicial control over decisions and actions of state authorities operating under special legal regimes;

parliamentary guarantees, which provide for control of the Verkhovna Rada of Ukraine over the activities of executive authorities and military command, in particular through special commissions, parliamentary inquiries, approval of presidential decrees;

international legal guarantees, which allow citizens to apply to international judicial and quasi-judicial bodies (e.g., the European Court of Human Rights) in case of exhaustion of national remedies;

public guarantees, which envisage a special role for civil society, human rights organisations and the media in monitoring human rights and informing the public about possible violations.

In the context of a full-scale war, Ukraine is facing unprecedented challenges that require

continuous improvement of the system of guarantees, which include the following:

finding an optimal balance between the security of the state and the freedom of citizens. At the same time, restrictions imposed under special legal regimes should be justified and not lead to authoritarian tendencies;

adaptation of the state to hybrid threats, which involves developing guarantees that will work effectively in the context of information wars, cyberattacks, and hybrid operations, where traditional approaches may be insufficient;

post-war settlement, which implies the need to review and possibly modify some temporary norms introduced during martial law to ensure a rapid return to normal functioning of society;

European integration, which implies further bringing national legislation and practice of applying special legal regimes in line with the standards of the European Union and the Council of Europe, in particular the case law of the European Court of Human Rights.

A deep understanding of these aspects will allow not only to respond effectively to current challenges, but also to build a strong system of administrative and legal guarantees that will ensure stability, legality and protection of human rights in Ukraine in any crisis.

Keywords: special legal regimes, martial law, state of emergency, environmental emergency zone, legal regime, administrative and legal support, guarantees, legal guarantees, restrictions on rights and freedoms, national security, hybrid threats, rule of law, judicial control, parliamentary control, liability of officials, proportionality of restrictions, European integration, post-war settlement.

Авторська довідка:

Цицюра Володимир Іванович – полковник юстиції, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, заступник начальника Управління розвитку військової юстиції та взаємодії з правоохоронними органами Головного управління військової юстиції Міністерства оборони України, e-mail – yova0679@i.ua, моб. тел. +38(067)4412553, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4201-7172>

Стаття надійшла до редакції 14 липня 2025 р.